

Feltrapport i forbindelse med arkeologisk registrering reguleringsplan for Hasvalsætra næringsområde, Søndre Land

Kommune: Søndre Land	Saksnummer: 2021/8507	Prosjektnummer: 524145
Gnr./Bnr.: 33/1, 3, 4, 10 34/9, 11 36/11 38/1, 2 39/3, 5,10, 24, 29		
Gårds- og bruksnavn: 33 Lien, 34 Kløvstad 36 Hasval, 38 Løken,		
Tidsrom i felt: 28.5.-7.6.2021	Deltagere i felt: Egil V. Brodshaug	
Konklusjon: Det ble ikke registrert automatisk freda kulturminner innenfor undersøkelsesområdet. Ride-/seterveg fra 17-1800-tallet ble registrert. Det ble også registrert dyrkingsflater med rydningsrøyser fra nyere tid.		
Rapport skrevet av: Egil V. Brodshaug, 24. juni 2021		

Figur 1: Foto fra planområdet. Hoveddelen av reguleringsplanområdet er slakt hellende skogsmark bevokst med granskog.

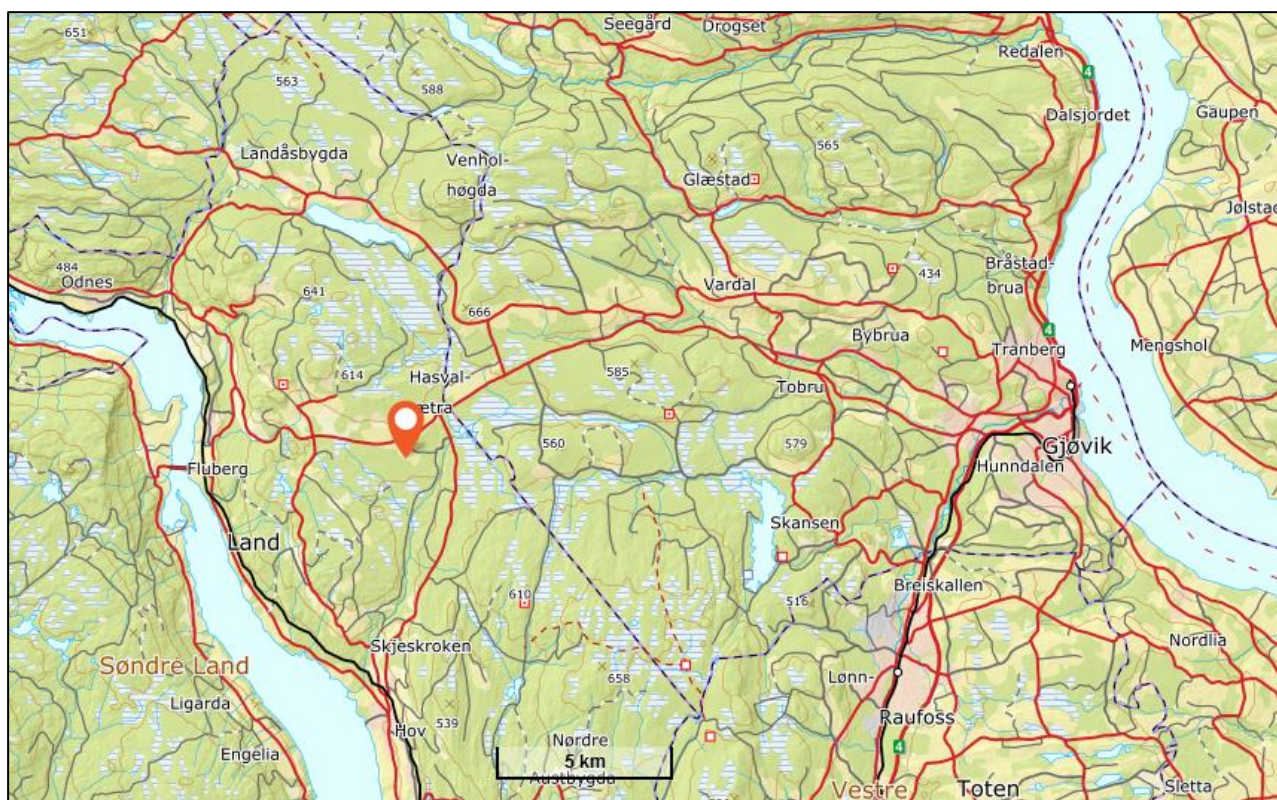
Innledning og bakgrunn for undersøkelsen

Kulturarv ved Innlandet fylkeskommune gjennomførte mai/juni 2021 en arkeologisk registrering av reguleringsplan for Hasvalsætra næringsområde. Formålet for det foreslåtte planområdet er etablering av industriområde.

Det var nødvendig med en arkeologisk registrering for å undersøke om tiltaket kunne komme i konflikt med automatisk freda kulturminner. Jmfør § 9 plikter den ansvarlige leder eller forvaltningsorgan ved planleggingen av større private eller offentlige tiltak etter lovens § 8, første ledd, å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminner på en måte nevnt i lovens § 3, første ledd.

Metode

Registreringen ble utført ved overflaterregistrering. *Overflaterregistrering* benyttes for å påvise kulturminner som er synlige på overflaten. Metoden foregår ved søk gjennom terrenget for visuelt å påvise strukturer som f.eks. gravminner, rydningsrøyser, kullgroper, fangstgroper, med mer. I tvilstilfeller benyttes jordbor for å påvise eventuelle kull eller steinstrukturer i grunnen.

Figur 2: Undersøkesområdet avmerket med rød kjeGLE i kart.

Områdebeskrivelse og topografi

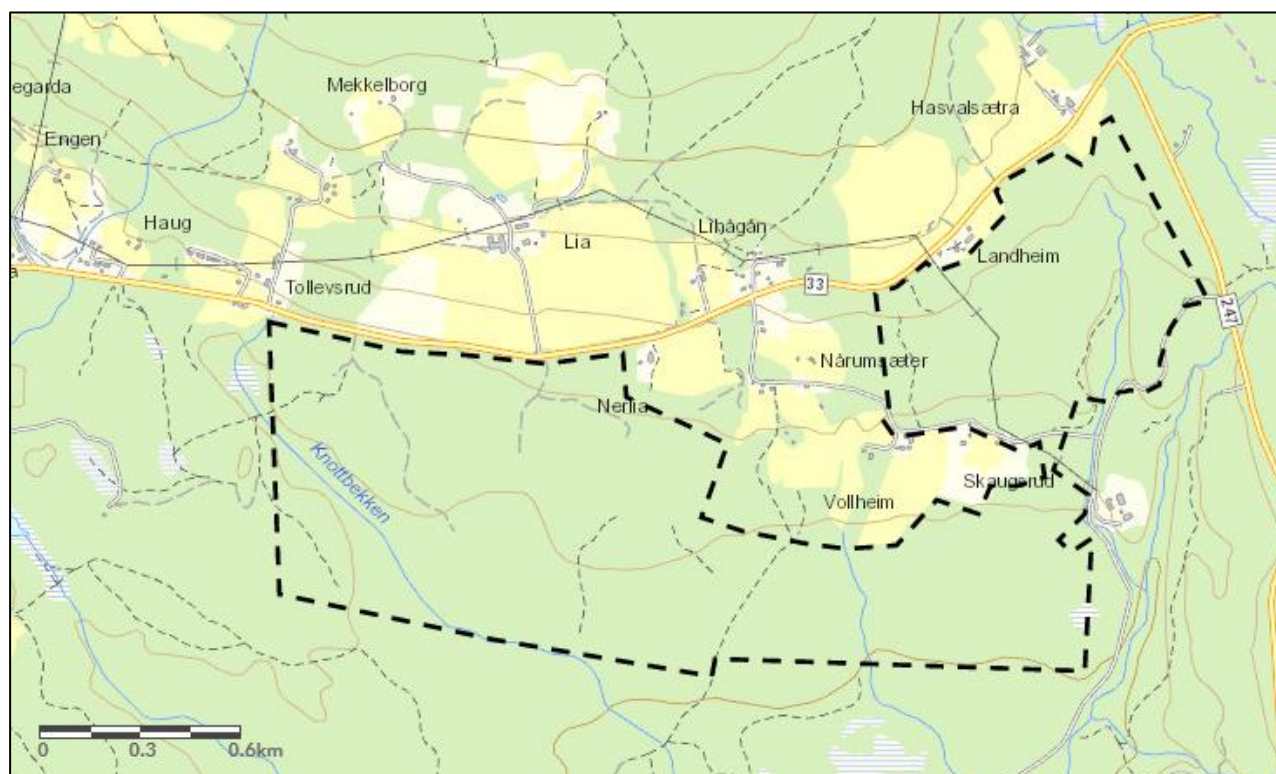
Det planlagte tiltaksområdet omfatter 2200 dekar i sørhelling på Vardalsåsen 8 km nord for Hov i Søndre-Land. Området avgrenses i nord av fylkesveg 33. Terrenget er kupert slakt hellende mot sør bevokst med bar- og lauvskog. Flere stedsnavn i området forteller at området er gammel setermark.

Av tidligere registrerte faste kulturminner i nærområdet var det registrert en gravhaug på gården Landheim (bruk nr 11 under gårdnr 36 Hasval). Haugen ligger midt på gårdstunet nær fylkesveg 33.

Gårdsnavn	Gårdsnr	Fra Rygh Norske gaardnavne
Lien	33	Udt. lí`a. — Lin 1669 . Lien 1723.1/4.
Klauvstad	34	Udt. klau`sta. — Kløffstad 1669 . Kløfstad med Fraastad Engeland 1723.1/4.
Hasval	36	Udt. ha`ssva:l. — a Hafswale DN. Bind I side 477, 1419 Hauffswoll 1520. Haffsuoldt 1578. Hoffsuold 1592. Haffsuold 1604.1/1. Hagsvold 1616. Hasuold 1669. Hasvold 1723.1/1. *Hafrsváll, sms. af det i Norge i MA. sædvanlige Mandsnavn Hafr og váll m. (Incl. S. 84). Se PnSt. S. 109.
Løken (Leikvin)	38	Udt. lø:`ke. — a Løykenæ DN. Bind II side 461, 1411 Lyckene 1520. Løgenn St. 160 b. Løckenn 1578. 1592. 1604.1/1. Løchen 1669. Løcken 1723.1/1. Løykin, se Jevnaker GN. 9. 10.

Faste kulturminner

Id-nr.:/C.nr.:	Funntype:	Datering:	Avstand til planen:
Askeladden 77567	Gravhaug	Jernalder	30 meter

Figur 3: Kartutsnitt. Undersøkellesområdet avmerket med svart stiplede linje.

Registreringene

Det ble ikke nyregistrert automatisk freda kulturminner, men det ble registrert noen nyere tids kulturminner. Dette dreier seg om en ride-/seterveg som krysser gjennom planområdet. Det ble også registrert noen nyere tids rydningsrøysen ved gården Landheim. De nyere tids kulturminnene ble ikke systematisk registrert, men bare enkel punkt- eller linjeregistrering.

Gravhaug id 77657

Tett inn til nordlig del av planområdet var det registrert en gravhaug. Ettersom beliggenheten var så nær planområdet at dette kunne ha betydning for eventuell skjemming av kulturminnet var det nødvendig å gjennomføre en kontrollregistrering av haugen.

Ifølge beskrivelsen i Askeladden kulturminnedatabase ble haugen registrert, i 1971, i forbindelse med Økonomisk kartverk-registreringene. Beskrivelsen er merket med teksten:

«Haugen er noe tvilsom som fornminne, området er fullt av liknende grushauger som utvilsomt er naturdannelser.»

Innlandet fylkeskommune, ved Ove Holseng og Egil Brodshaug, befarte haugen 3. juni 2021. Tilstede var far til hjemmelshaver Erik Aaberg.

Nedenfor tunet om lag 80 meter sør for den registrerte haugen ligger to naturlige hauger av samme type. I sør og mot vest er det gravd i kanten av haugen i nyere tid. Dette er med på å underbygge den markerte haugformen. Det ble ikke påvist plyndringsgrop i toppen av haugen. I ytterkant er det ikke spor etter kantstein eller annen markering.

Beliggenheten som ensom storhaug er noe uvanlig. Denne haugen er ikke i tilknytning til kjent jernaldergårdsbosetning, men det som trolig er setergrend under gården Hasval. Haugen har en diameter på 20 meter og høyde på 2 meter.

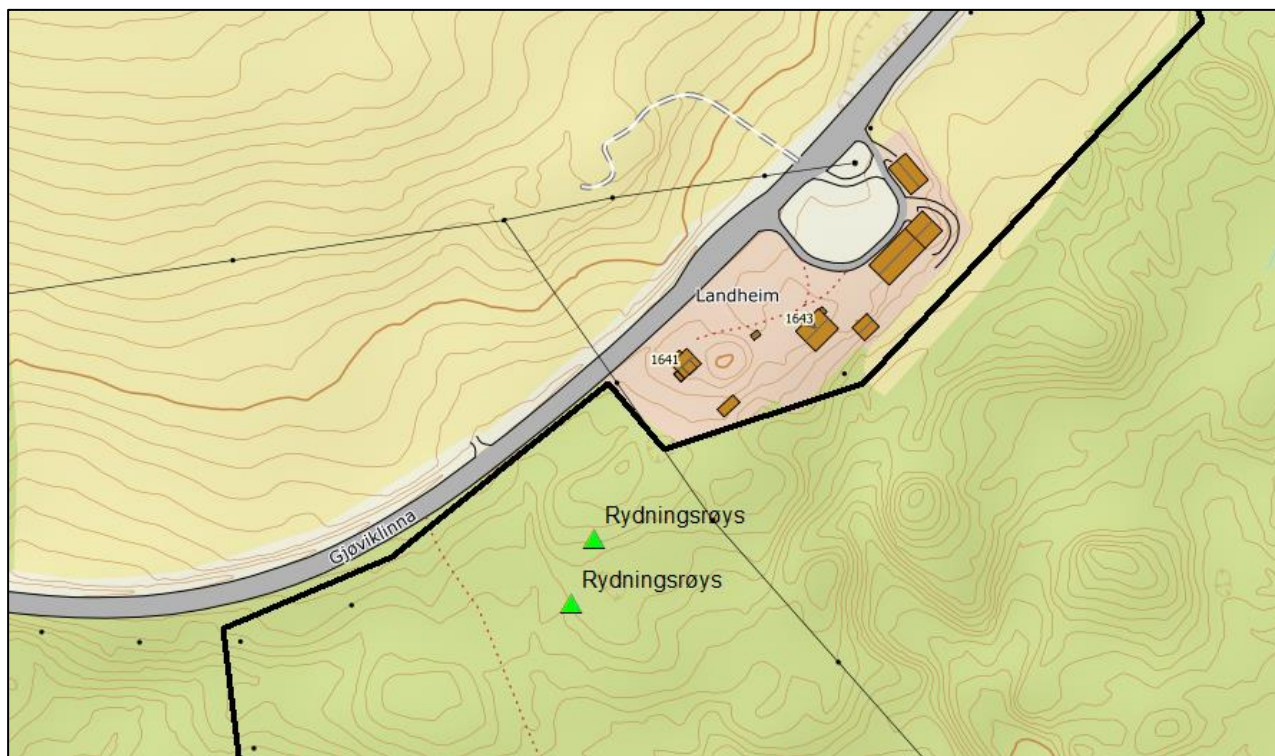
I skjæringa mot vest hvor det har blitt gravd i nyere tid er det mulig å se undergrunnen. Denne viser ikke spor etter tilførte masser, flere utvaskingslag eller annet. Med bakgrunn i forannevnte endres status i Askeladden kulturminnedatabase fra gravhaug til avkreftet kulturminne. Vernestatus automatisk freda endres til *ikke freda*.

Figur 4: Haug (avskrevet kulturminne) id.nr.77657 fotografert fra NØ.

Rydningrøyser Landheim

Sørvest for tunet på Landheim nær fylkesveg 33 ble det målt inn to nyere tids rydningsrøyser. Røysene har en diameter på 2-3 meter med steiner på mellom 10-20 cm. De ligger i kanten av gammel beitemark.

Figur 5: Rydningsrøyser ved Landheim nord i undersøkelsesområdet.

Figur 6: Rydningsrøys fra nyere tid ved Landheim.

Figur 7: Rydningsrøys fra nyere tid ved Landheim.

Ride- / seterveg

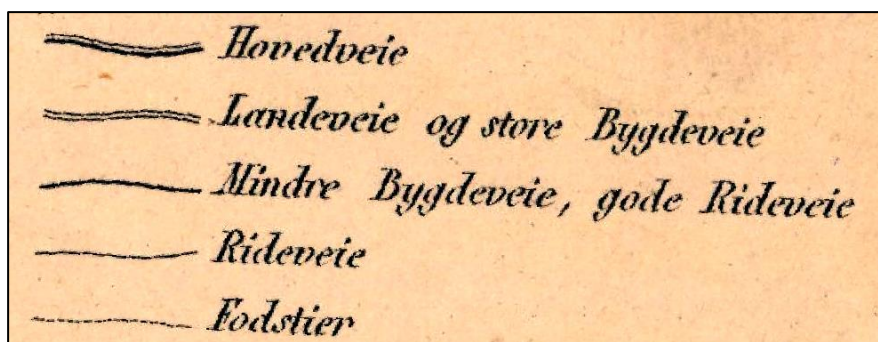
I amtskart fra 1845 vises 4 vegfar gjennom planområdet. Disse krysser området i hovedsak nord-sør. Av disse er den vegen som ligger lengst mot øst beskrevet som «Mindre Bygdeveie, gode Rideveie», mens de tre øvrige er avmerket som «Rideveie».

Vegen lengst vest er idag moderne traktor/gårdsveg. De to vegene i øst er ikke gjenfunnet som sikre vegspor bortsett fra korte deler av den ytterst mot øst (Figur 8).

Figur 8: Kartutsnitt av amtskart fra 1845. Planområdet vises med rødt polygon i kartet..

Den midterste vegen derimot er i stor grad bevart, men er imidlertid kjørt med firhjuling slik at den i en del av strekningen ikke har en utpreget form som hulveg. I forbindelse med registreringen ble stien fra bilveg nedenfor undersøkelsesområdet fulgt inn i planområdet. Deler av denne strekningen sør for planområdet har godt bevart hulveg etter den opprinnelige ridevegen. Det ligger også i området sør for planområdet flere spor etter slåttemark langs vegen.

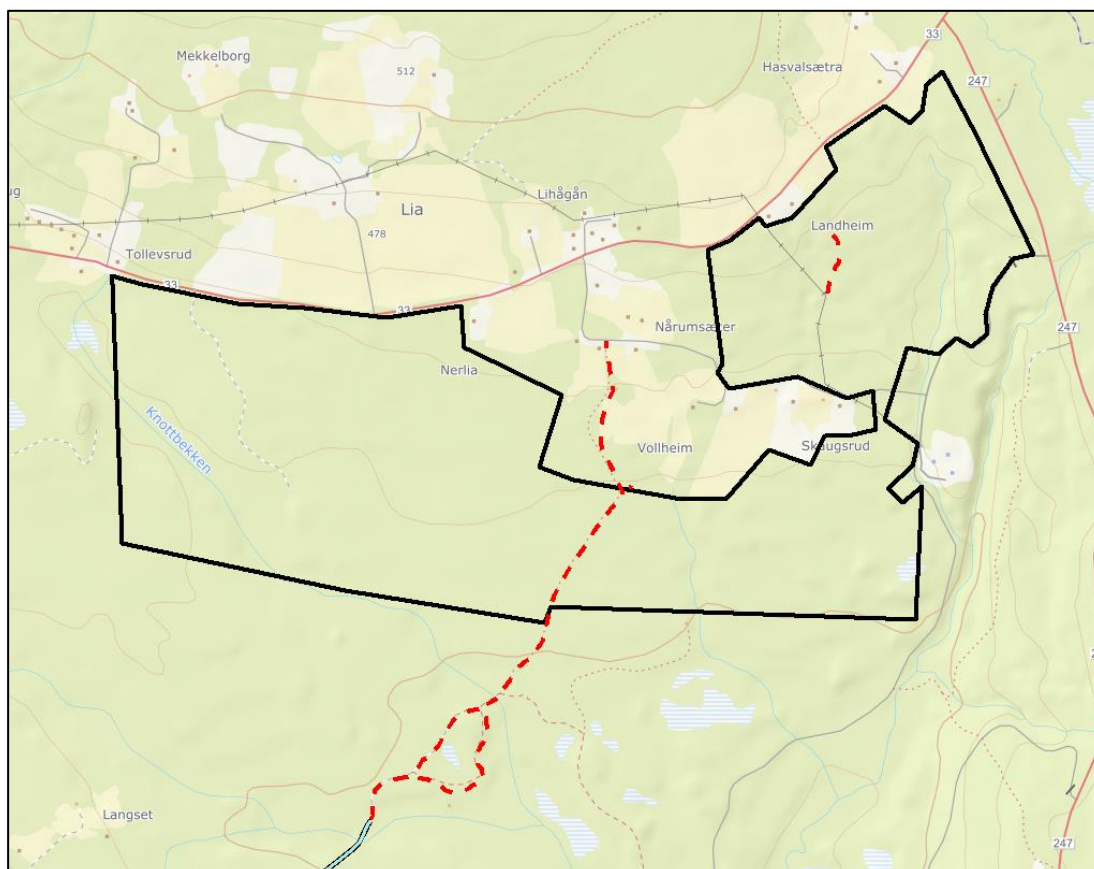

Figur 9: Symbolforklaring til amtskartet.

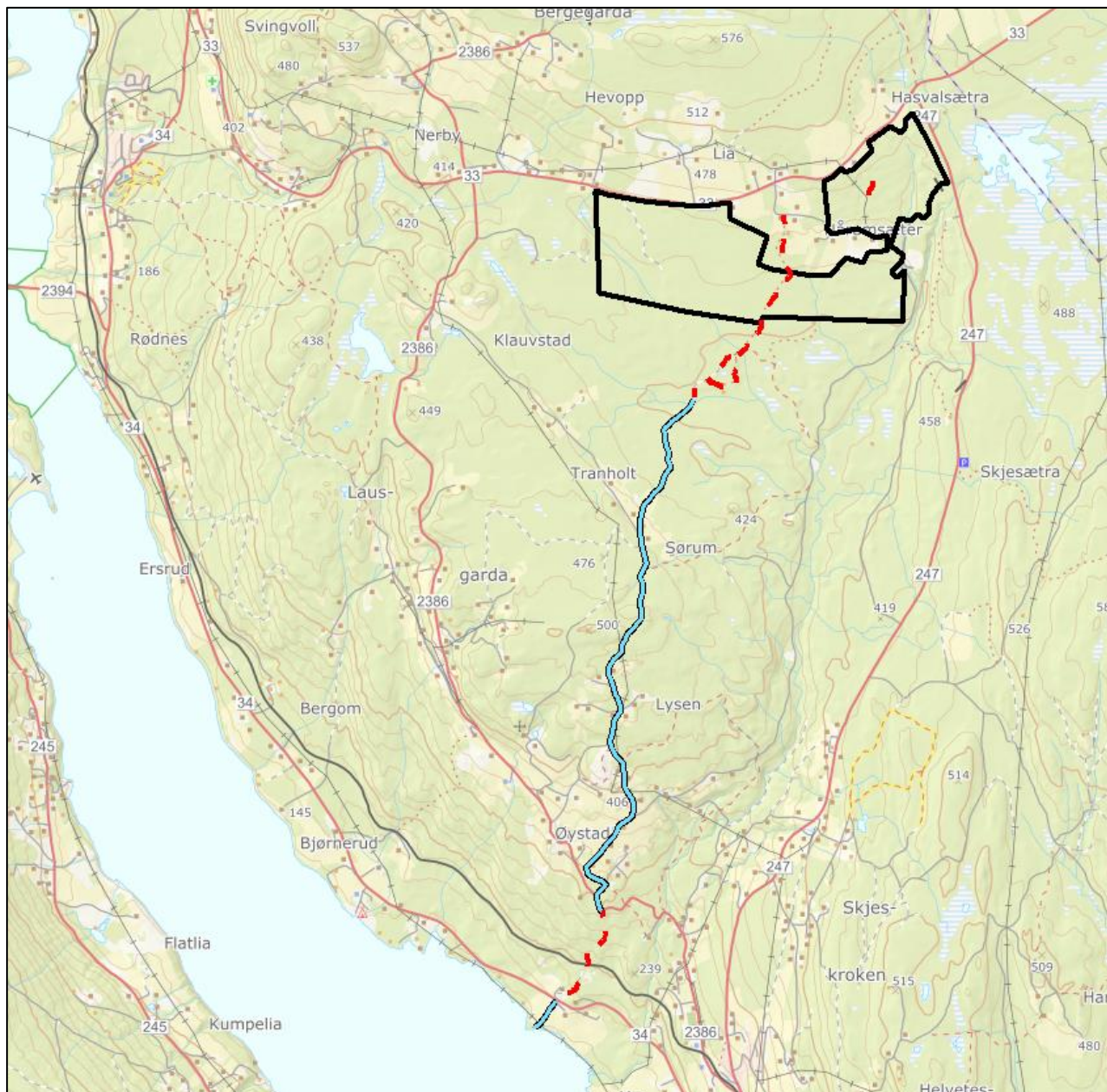

Figur 10: Fra ride-/seterveg sør for planområdet.

Ride-/setervegen fortsetter videre nedover til Randsfjorden. I hovedsak som bilveg, men ett par kortere strekninger går det sti. Det er vanskelig å datere denne vegen, men amtskartet viser at vegen er eldre enn 1845. Det kan likevel ikke utelukkes at den er adskillige århundrer eldre enn dette. Blant annet passerer den forbi jernaldergårder i Lausgardsgrenda. Flere store gravhauger ved Løken øvre og nedre (id.nr. 278030, 278032) viser at dette har vært et viktig sted i jernalderen. Nede ved Randsfjorden ender vegen ved gravhaugen som er kjent som Kong Katts grav (id.nr. 277735).

Figur 11: Ride-/seterveg avmerket med rød stiple linje.

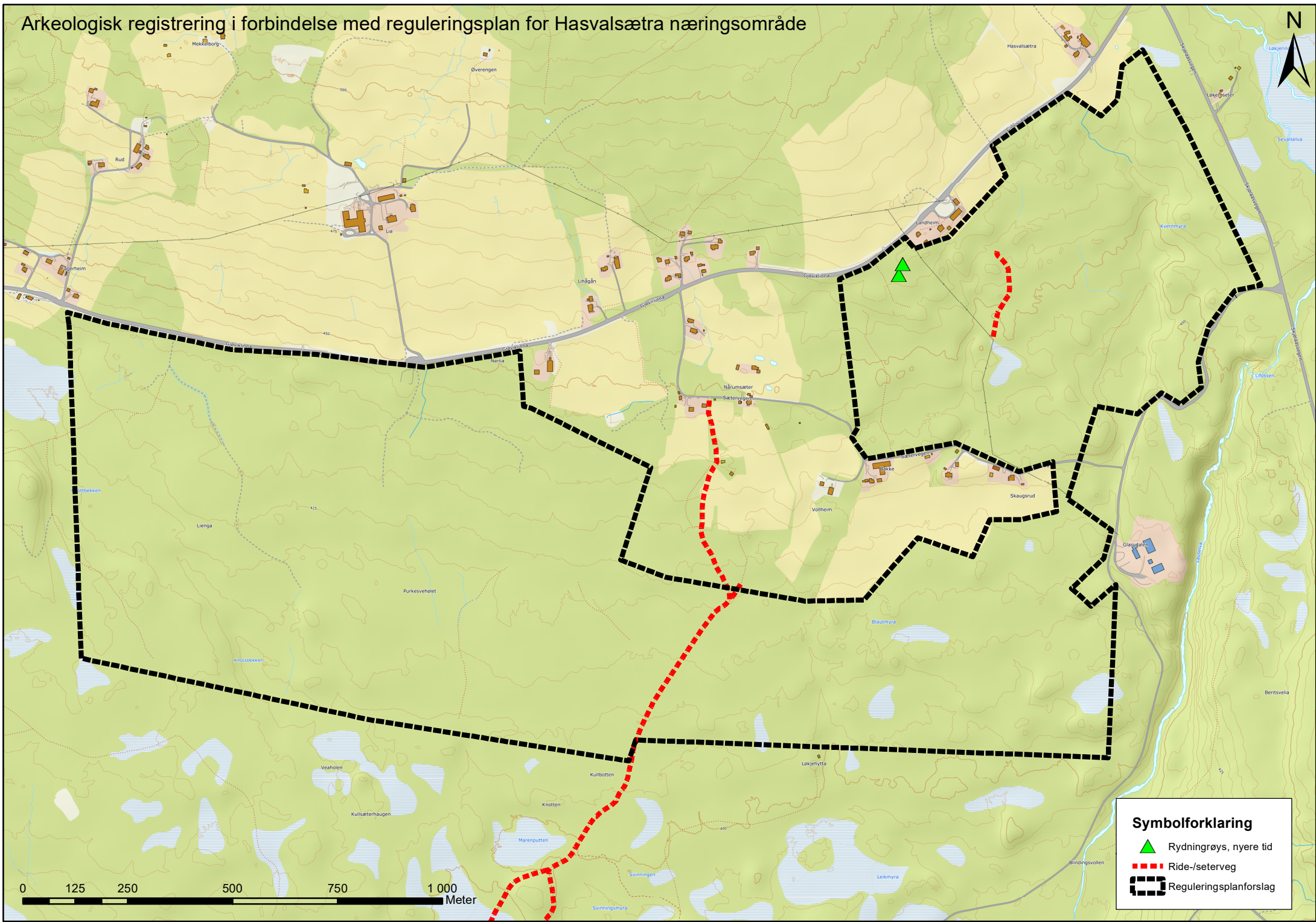
Figur 12: Ride-/setervegen. Stier avmerket med rød stiptet linje. Kjørbar bilveg avmerket med heltrukket blå strek.

Konklusjon

Det ble ikke registrert sikre automatisk freda kulturminner innenfor planområdet. Imidlertid ble det i nordøst påvist nyere tids dyrkingsspor i form av rydningsrøyser med gammel beitemark mellom. Om lag midt i planområdet går en gammel ride-/seterveg nord-sør. Denne vegen ender i sørvest ved Randsfjorden. Det kan ikke utelukkkes at vegen har en opprinnelse tilbake i jernalder eller middelalder. De mange sporene etter eldre gårdsbosetning langs vegen i form av jernaldergårder og flere store gravhauger kan tyde på dette, men det er imidlertid vanskelig å avgjøre sikkert. Vegen er derfor tidfestet til eldre enn 1845. Et innspill til reguleringsplanen kunne være at ride-/setervegen sikres med hensynssone. Slik vegen ligger i dag har den antageligvis en betydning som lokal tursti. Samtidig har den potensiale til å formidle lokal historie.

Vedlegg: Oversiktskart

Arkeologisk registrering i forbindelse med reguleringsplan for Hasvalsætra næringsområde

Symbolforklaring

- Rydningrøys, nyere tid
- Ride-/seterveg
- Reguleringsplanforslag